

CinemArt

ČARODĚJKA

Metodické materiály

Vytvořil: Jiří Kúdela

Vítám vás u materiálů k filmu **ČARODĚJKA**. Film je adaptací stejnojmenného divadelního muzikálu (v originále **WICKED**), který se na newyorské Broadwayi hraje nepřetržitě již jednadvacet let. Muzikál se řadí mezi světově nejúspěšnější muzikály v historii a dle mého názoru patří také mezi ty nejkrásnější, společně s *Bídníky* a *Fantomem Opery*.

ČARODĚJKA vychází ze světa kultovního *Čaroděje ze země Oz* spisovatele L. F. Bauma. Vypráví o zrození Zlé čarodějnice ze západu, hlavní záporné postavě celého příběhu, jež po celou dobu pronásleduje Dorotku i její přátele na cestě do Smaragdového města. Muzikál odkrývá pozadí tohoto příběhu a představuje ho divákům z opačné perspektivy. Díky tomu máme možnost zjistit, jaký pohnutý osud čarodějka Elphaba měla, a že „tu špatnou“ z ní udělal někdo úplně jiný.

Muzikál získal řadu ocenění a s úspěchem se dodnes uvádí na divadelních prknech po celém světě. V sezoně 2019/2020 se **ČARODĚJKA** dočkala také svojí premiéry v Česku, někteří jste možná tuto produkci v divadle GoJa Music Hall na pražském Výstavišti zaznamenali. Díky novému filmovému zpracování se nyní **ČARODĚJKA** má možnost dostat také ke všem ostatním, kteří by ji jinak vidět nemohli.

Myslíme si, že **ČARODĚJKA** má potenciál zapůsobit též na žáky a studenty základních a středních škol. Kromě skvělého příběhu a nádherné hudby nabízí totiž i různá zajímavá témata k přemýšlení a diskusi – předsudky a šikana, síla přátelství, manipulace okolí, fake news a další. Abyste si společně s žáky návštěvu filmu co nejvíce užili a mohli využít jeho potenciálu, připravili jsme pro vás tyto metodické materiály. V první části vám představíme podrobněji příběh a zákulisí muzikálu, připomeneme také důležité momenty původního *Čaroděje ze země Oz*, na které nový film odkazuje. V druhé části pak najdete tipy na aktivity a materiály, s nimiž můžete pracovat po jeho zhlédnutí.

Budeme rádi, pokud s žáky na film **ČARODĚJKA** vyrazíte a necháte se vtáhnout do magického světa země Oz!

Obsah

PŘED FILMEM	5
Wicked.....	15
Postavy	18
Synopse	19
Seznam písní.....	25
PO FILMU	26
Zážitky a názory	27
Hudba ve filmu	29
Šikana	32
Lidé s handicapem	36
Fake news	42
Použité zdroje.....	44

**Y
PŘED
FILMEM**

Čaroděj ze země Oz

Za vznikem *Čaroděje ze země Oz* stojí americký spisovatel **Lyman Frank Baum** (nar. 15. 5. 1856). Působil v divadle, psal pro noviny a časopisy, dokonce nějaký čas pracoval na drůbeží farmě. Na svém kontě má přes čtyřicet samostatných knih, je autorem několika desítek scénářů, napsal i řadu básní. Největšího životního úspěchu dosáhl v roce 1900, kdy mu vyšla kniha *The Wonderful Wizard of Oz* – u nás známá pod názvem *Čaroděj ze země Oz*.

Příběh vypráví o **Dorotce Galeové z Kansasu**, kterou **odnese tornádo** do fantastické země Oz. Nešťastnou náhodou při tom však zahyne **Zlá čarodějnice z východu** – Dorotčin dům ji rozdrtí. **Glinda, Dobrá čarodějka ze severu**, daruje Dorotce **skvostné střevíce mrtvé čarodějnice**, to však rozzlobí **Zlou čarodějnici ze západu**. Východní čarodějnice byla totiž její sestra. Aby se mohla Dorotka vrátit domů, **musí se vypravit po cestě dlážděné žlutými cihlami** až do Smaragdového města ke slovuťnému Čaroději. Cestou potkává **strašáka**, který si přeje mozek, **plechového dřevorubce bez srdce a zbabělého lva** toužícího po odvaze. Společně se proto vydávají za Čarodějem, aby jim pomohl. Zlá čarodějnice ze západu je stále pronásleduje, dokonce se je **snaží uspat v poli plném vlčích máků**. Čaroděj nikomu nechce pomoci jen tak, žádá, aby mu Dorotka a její přátelé **nejdříve přinesli koště Zlé čarodějnice ze západu**. Cestou k čarodějnici však Dorotku unesou **okřídlené opice**, které čarodějnici slouží. Dorotku nakonec její přátelé z vězení zachrání a podaří se jim Zlou čarodějnici zabít. Ve Smaragdovém městě pak zjišťují, že **Čaroděj je jen obyčejný člověk**, nemá žádnou moc a do země Oz se dostal jen náhodou, **pomocí horkovzdušného balonu**. Dorotce pomůže nakonec až Dobrá čarodějka Glinda. Poradí jí, aby **tříkrát klepla podpatky svých střevíčků**. Rázem se Dorotka ocitne zpátky doma u své tetičky a strýčka...

Kniha se ihned získala popularitu čtenářů, v letech 1900-1918 **vzniklo dalších třináct pokračování**. Kniha inspirovala několik němých filmů, námět byl též převeden na jeviště. Na scénáři této hudební show se podílel i sám Baum.

Na konci 30. let měla premiéru asi nejslavnější verze *Čaroděje ze země Oz*, **muzikálový film společnosti MGM**. V hlavní roli zazářila tehdy sedmnáctiletá **Judy Garlandová**, pozdější slavná herečka a zpěvačka. **Film byl na svou dobu velmi pokrokový**, ať už kouzelnými triky či maskami a kostýmy jednotlivých

fantaskních bytostí – tornádo, ohnivé efekty, čarodějnice se zelenou kůží, létající opice atd. Kvůli náročnosti došlo **v průběhu natáčení i k různým nehodám a zraněním**. Představitelka Zlé čarodějnice ze západu Margaret Hamilton utrpěla během pyrotechnického efektu středně těžké popáleniny, původně obsazený Buddy Ebsen byl zase nucen skončit kvůli alergické reakci na hliníkový prach obsažený v make-upu Plecháče. Natáčení bylo taktéž velmi náročné pro samotnou Judy Garlandovou. I přes všechny komplikace se nakonec *Čaroděj ze země Oz* dočkal svojí vytoužené **premiéry v Hollywoodu**. Stalo se tak **16. srpna 1939**. Film získal dva Oscary, za nejlepší hudbu a nejlepší píseň – ikonickou **skladbu *Over the Rainbow*** skladatele Harolda Arlena. Americký filmový institut ji v roce 2004 zařadil mezi **100 nejlepších filmových písní 20. století**.

Ač od premiéry *Čaroděje ze země Oz* **uplynulo již 85 let**, v angloamerickém světě se však **stal nehynoucí legendou**. Televizní stanice snímek často opakují, pravidelně se vrací také na plátna kin. Lidé znají nazpaměť nesmrtelné hlášky, při Halloweenu a jiných slavnostech se převlékají do kostýmů svých oblíbených postav. „Oz“ zasáhl výrazně i **do popkultury**. Mnohé **kultovní filmy a seriály** na něj odkazují – *Batman*, *Jumanji*, *Avangers*, *Simpsonovi*, *Once Upon a Time* a mnohé další. *Čaroděj ze země Oz* ovlivnil literaturu, hudební průmysl, dokonce i průmysl oděvní, např. speciální kolekce bot značky *Nike*.

SEZNÁMENÍ S PŮVODNÍM PŘÍBĚHEM

Jak už víte, **ČARODĚJKA** čerpá z *Čaroděje ze země Oz*. Nejen však co se týče postav a reálií, ale obsahuje také mnohé konkrétní odkazy (např. vizuální, scénické) právě na filmového „Oze“ ze 30. let. Bylo by proto žádoucí, aby se žáci s původním filmem alespoň trochu seznámili. Na následující straně najdete pracovní list, ve kterém budou mít žáci za úkol dohledat chybějící pojmy. Využít mohou svoje znalosti, internetový vyhledávač nebo třeba umělou inteligenci, záleží, jak se společně dohodnete.

Kontrolu správných odpovědí pak můžete provést několika způsoby. Pokud k tomu budete mít prostor, můžete následně zhlédnout celý film – je dostupný buď na DVD a Blu-rayi, případně na streamovacích platformách jako *Max* nebo *Prime Video*. Je však potřeba zvážit, jak na takto staříčký film – byť ve své době mistrně natočený a dodnes legendární – budou vaši žáci reagovat. Abyste je zbytečně neznechutli, neodradili.

Pokud byste uznali, že původní film v celé délce žákům pustit nemůžete, připravil jsem pro vás set krátkých video ukázek s důležitými momenty z filmu. Jsou vybrané tak, aby v nich zazněly vyhledávané informace a zároveň aby žáci viděli konkrétní věci, místa, postavy, kostýmy atd., na které bude **ČARODĚJKA** odkazovat. Zmíněná videa a další vizuální materiály naleznete na tomto odkaze:

Novelu *Čaroděj ze země Oz* napsal americký spisovatel již v roce 1900. Kniha se stala velmi populární, v průběhu let vzniklo dalších pokračování. Podle původního námětu bylo natočeno i několik filmů, nejslavnější je verze z roku 1939, v níž zazářila herečka Judy Z toho filmu pochází také oscarová píseň

Příběh vypráví o Dorotce z, kterou odnese do fantastické země Oz. Nešťastnou náhodou při tom ale zahyne Zlá čarodějnice z východu – Dorotčin dům ji rozdrtí. Dobrá čarodějka ze severu daruje Dorotce skvostné mrtvé čarodějnice, to však rozzlobí Zlou čarodějnici ze západu. Východní čarodějnice byla totiž její sestra.

Aby se mohla Dorotka vrátit domů, musí se vypravit po cestě dlážděné cihlami až do Smaragdového města ke slovuťnému Čaroději. Cestou potkává, který si přeje mozek, plechového dřevorubce bez a zbabělého toužícího po odvaze. Společně se proto vydávají za Čarodějem, aby jim pomohl. Zlá čarodějnice ze západu je stále pronásleduje, dokonce se je snaží uspat v poli plném

Čaroděj nikomu nechce pomoci jen tak, žádá, aby mu Dorotka a její přátelé nejdříve přinesli Zlé čarodějnice ze západu. Cestou k čarodějnici však Dorotku unesou okřídlené, které čarodějnici slouží. Dorotku nakonec její přátelé z vězení zachrání a podaří se jim Zlou čarodějnici zabít. Ve Smaragdovém městě pak zjišťují, že Čaroděj je jen obyčejný člověk, nemá žádnou moc a do země Oz se dostal jen náhodou, pomocí Dorotce pomůže až Dobrá čarodějka ze severu. Poradí jí, aby klepla podpatky svých zářivých bot.

OVER THE RAINBOW

Zaspívejte si s žáky ústřední píseň *Over the Rainbow*. S klavírem nebo třeba jako karaoke¹. Případně se můžete doprovodit na kytaru nebo ukulele. Ostatně právě cover verze s ukulele², kterou vytvořil havajský zpěvák Israel Ka'ano'ī Kamakawiwo'ole zvaný IZ³, patří mezi ty světově nejpopulárnější.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=ru12qNDQ4DU>

² <https://www.youtube.com/watch?v=1TLANYvPGPE>

³ Trpěl morbidní obezitou, vážil 340 kg. Zemřel 26. června 1997 na dýchací problémy. Bylo mu pouhých 38 let.

Text: E.Y. Harburg

Over The Rainbow

Hudba: Harold Arlen

C Em F C

Some - where o - ver the rain bow way up high

5 F C Dm G7 C

there's a land that I heard of once in a lull - a - by

9 C Em F C F C

Some - where o - ver the rain - bow skies are blue and the deams that you dare to

15 Dm G7 C C Dm C

dream real - ly do come true Some day i'll wish up - on a star and wake - up where the clouds are far be - hind me

20 G7 C B7 G G7

where trou-bles melt like lem-on drops a - way a-bove the chim-ney tops that's where you'll find me

25 C Em F C

Some - where o - ver the rain - bow blue birds fly

29 F C Dm G7 C

birds fly o - ver the rain - bow why then, oh why can't I? If

33 C Dm *ral.* G7 C *a tempo*

hap-py - lit - tle-blue-birds fly be - yond the rain-bow why oh why can't I?

Somewhere Over The Rainbow (Israel „IZ“ Ka‘ano‘i Kamakawiwo‘ole)

Text: E.Y. Harburg

Hudba: Harold Arlen

C G Am F C G Am F^{sus2} F

C Em F C

F E7 ⊕ Am F

C Em F C F C

-Some-where o-ver therain-bow Way up high And the dreams that you dreamed of

G Am F C Em F

Once in a lul-la-by - - - Oh Some-where o-ver therain-bow Blue birds

C F C G Am

fly And the dreams that you dreamed of Dreams real-ly do come true - -

F C G Am

- - - Some-day I'll wish u-pon a star Wake up where the clouds are far be- hind

F C G

me - - Where trou-blemelts like le-mondrops High a-bove the chi- m-ney top that's

Am F

where you'll find - me Oh

2

C Em F C F C

some-where o-ver the rain-bow blue-birds fly And the dreamsthat youdareto oh

G Am

why oh why can't I?

D.S. al Coda

1. F 2. F

I - - oh Some- I - -

♩ Am F

ah - ah

Wicked

Na práci L. F. Bauma navázala v historii už velká řada autorů. Na pozadí jeho příběhu vytvořil v roce 1995 novelu také spisovatel **Gregory Maguire**. Svoji novou knihu nazval ***Wicked: The Life and Times of the Wicked Witch of the West*** (Zlá: Život a doba Zlé čarodějnice ze západu). *Wicked* tvoří jakýsi prequel k původnímu *Čaroději ze země Oz*. Hlavní postavou je dívka **Elphaba⁴ se zelenou kůží**, z níž se v průběhu, vlivem různých okolností, stane obávaná čarodějnice.

Tohoto knižního námětu se o několik let později chopil tvůrce **Stephen Schwartz**, autor slavných muzikálů *Godspell* či *Pippin* a textař písní ve filmech *Pocahontas*, *Zvoník od Matky Boží* a *Kouzelná romance*. Vytvořil také písně pro animovaný snímek *Princ Egyptský⁵*, což mu v roce 1998 přineslo filmového Oscara (za píseň *When You Believe* – pozn. autora). Rozhodl se *Wicked* zpracovat do podoby celovečerního muzikálu.

První čtení připravovaného muzikálu se odehrálo v roce 2000, na svoji velkou premiéru si však musel muzikál ještě pár dalších let počkat. Na newyorské Broadwayi *Wicked* slavnostně otevřela **30. října 2003** v Gershwin Theatre. Do hlavních rolí byly tehdy obsazeny **Kristin Chenoweth** (Glinda) a **Idina Menzel⁶** (Elphaba), která za svůj výkon obdržela prestižní divadelní cenu Tony. Obě zpěvačky se objevily také na oficiální nahrávce muzikálu, jež byla v roce 2005 **oceněna cenou Grammy** za nejlepší muzikálové album. Jen ve spojených státech se ho prodalo přes 2,5 milionu kopií.

⁴ Její jméno vzniklo podle iniciál L. F. Bauma, autora *Čaroděje ze země Oz*.

⁵ Tento animovaný snímek vypráví biblický příběh o Mojžíšovi.

⁶ Žáci ji mohou znát např. z filmu *Frozen*, kde dabovala královnu Elsu. V jejím podání zde zazněl hit *Let It Go*.

Muzikál *Wicked* se na Broadwayi **uvádí bez přestávky do dneška**, právě **oslavil své 21. výročí**. V roce 2006 měl muzikál **premiéru v Londýně**, kde se taktéž uvádí nepřetržitě – už 18 let. Vyrazit na něj můžete **do divadla Apollo Victoria**⁷. Muzikál byl opakovaně s úspěchem uveden tako v Německu, Japonsku a dalších velkých zemích světa.

Na podzim roku 2019 se muzikál poprvé objevil i zde u nás v Česku, v pražském divadle **GoJa Music Hall**. Zatímco snad ve všech předchozích uvedeních si zachoval svůj nezměněný anglický titul, zde byl tvůrci uveden pod názvem **Čarodějka**. V hlavních rolích se objevily mj. Eliška Ochmanová jako Elphaba a Natálie Grossová coby Glinda. Zajímavostí je, že se obě zpěvačky ve stejných rolích nyní představí také v dabingu nového filmu. Film bude totiž dostupný nejen v originále s titulky, ale také plně dabovaný včetně písní, s původními divadelními texty⁸ textaře **Michaela Prostějovského**⁹.

⁷ Divadlo se nachází hned u Victoria Station, centrální vlakové stanice.

⁸ Pro potřeby dabingu byly některé texty mírně upraveny.

⁹ Autor českých textů k muzikálům Jesus Christ Superstar, Evita, KOČKY a další.

ZKUŠENOSTI ŽÁKŮ

Než s žáky vyrazíte na film **ČARODĚJKA**, můžete společně diskutovat o jejich zkušenostech s *Wicked* a muzikály a divadlem všeobecně.

1. Chodíte rádi do divadla? Jaký je váš oblíbený žánr?
2. Na čem jste byli v divadle naposledy?
3. Máte rádi muzikály? Znáte nějaké?
4. Čím se muzikál liší od činohry, baletu, opery?
5. Jaké muzikály jste v divadle či ve filmu viděli?
6. Viděl někdo z vás muzikál *Čarodějka* v Praze naživo? Pokud ano, jaké z něj máte zážitky? Líbil se vám?
7. Poslouchal jste již někdo hudební album muzikálu *Wicked*¹⁰?

PRVNÍ DOJEM

Titulní hrdinkou filmu **ČARODĚJKA** je Elphaba, dívka se zelenou kůží, která nastoupí coby studentka na Univerzitu Šiz. Ukažte žákům následující obrázek:

Nechte žáky sepsat, případně diskutujte a sdílejte spolu, jaká by asi byla jejich první reakce, kdyby někdo takto odlišný nastoupil k vám do třídy/školy? Měli by chuť či potřebu se s novou spolužačkou začít bavit, poznat ji více, nebo by se od ní raději drželi dál, měli by z ní strach, byla by jim pro smích? Následovat může debata, jestli je či není správné dát na první dojem, zda někoho můžeme soudit jen podle jeho vzhledu atd.

¹⁰ Některí možná budou znát ústřední hit *Defying Gravity*.

Postavy

ELPHABA

Nebojácna dívka se zelenou kůží. Je poslána na univerzitu Šiz, aby se zde starala o svoji sestru Nessarose, která se má stát budoucí guvernérkou země Mlaskalů. Sama projevuje mimořádné kouzelnické nadání. Spolužáci se jí však vyhýbají. Později je označena za „Zlou čarodějnici ze západu“.

G(A)LINDA

Ambiciózní a všemi milovaná studentka na univerzitě v Šizu. Zpočátku sice Ephabu nesnáší, postupem času se však mezi nimi vyvine silné přátelství. Později se z ní stane Dobrá čarodějka ze severu.

FIYERO

Velmi sebestředný a krajně povrchní princ ze země Mrkalů. Na univerzitu Šiz přichází poté, co ho vyhodili z mnoha jiných škol. Jeho příjezd způsobí rozruch a neobyčejný zájem ostatních. Především u Galindy.

ČARODĚJ

Vážená hlava celé země Oz. Rád dělá lidi šťastnými.

MADAM MORRIBLE

Děkanka Čarodějnické fakulty na univerzitě Šiz. Pozdější tajemnice Čaroděje.

NASSAROSE

Tragicky krásná dcera guvernéra země Mlaskalů, od narození připoutána na invalidní vozík. Aby mohla jít studovat na univerzitu Šiz, přichází sem s ní i její starší sestra Elphaba.

BOQ

Mladík ze země Mlaskalů. Je naprosto oddán Glindě, která si ani nedokáže zapamatovat jeho jméno.

DR. DILLAMOND

Jediný zvířecí profesor na Šizu, obhájce práv všech zvířat v zemi Oz.

Synopse

Dobrá čarodějka Glinda přilétá ve své bublině a oznamuje obyvatelům země Oz, že Elphaba (později známá jako Zlá čarodějnice ze západu) je mrtvá. Nastává velká oslava a Ozané se zvědavě obracejí na Glindu s prosbou o další podrobnosti o původu Zlé čarodějnice.

Společně se vracíme v čase. Dívka se zelenou kůží Elphaba a její mladší sestra Nessarose přicházejí na univerzitu v Šizu. Společně s nimi sem míří i mladá Glinda (v té době ještě se jménem Galinda). Studenti v Šizu zůstanou na Elphabu s údivem koukat.

Nessarose, která kvůli komplikacím při narození zůstala připoutána na vozíku, je předurčena následovat svého otce jako budoucí guvernérka Mlaskalova. Elphaba byla poslána do Šizu, aby se o Nessarose starala – stejně jako celý svůj dosavadní život. Když se ředitelka školy slečna Kodlová pokusí Nessarose od její sestry odvézt, Elphaba vybuchne a projeví neobvyklé magické schopnosti, čímž všechny přítomné zaskočí.

Elphaba je nadšená a trochu překvapená, když se od madam Morrible, děkanky Čarodějnické fakulty, dozví, že by mohla mít kouzelnický talent, a představuje si, jaké by to bylo setkat se s Čarodějem ze země Oz.

Studenti v Šizu se pomalu zabydlují, Elphaba se stane novou spolubydlící Galindy. Obě dívky se začnou nesnášet. Elphabino soukromé studium u madam Morrible ještě více rozčílí ambiciózní Galindu. Ve třídě Galinda ani ostatní studenti nevěnují příliš pozornosti svému profesorovi dějepisu, mluvícímu kozlovi doktoru Dillamondovi.

Pouze Elphabu znepokojí profesorovo varování, že zvířata v celé zemi Oz ztrácejí schopnost mluvit. Do Šizu později přijíždí mladík Fiyero, princ ze země Mrkalů. Pozve Galindu na taneční zábavu. Aby se vyhnula svému neodbytnému mlaskalskému ctiteli Boqovi, Galinda ho přemluví, aby na večírek doprovodil raději Nessarose.

Elphaba se cítí Galindě zavázaná, a tak přesvědčí madam Morrible, aby ji začala také učit čarovat. Vzájemná rivalita obou dívek postupně mizí a začne mezi nimi kvést přátelství. V hodinách dějepisu doktor Dillamond šokujícím způsobem

oznámí, že už nemůže učit v Šizu, a krátce nato je vládními úředníky zatčen. Nový učitel dějepisu, doktor Nikidik, předvede před celou třídou vládní experiment, při kterém je malé lvíče zavřeno do klece. Elphaba hněv spustí kouzlo, které zmrazí všechny ostatní v místnosti kromě Fiyera. Požádá ho o pomoc a společně vypustí lvíče do lesa.

Elphaba si s překvapením uvědomí, že se jí Fiyero líbí. Madam Morrible Elphabě oznámí, že byla předvolána na setkání s Čarodějem. Elphaba pozve Glindu – jak se Galinda na počest doktora Dillmonda pojmenuje – aby se k ní připojila, a obě společně odcestují vlakem do Smaragdového města.

Elphaba požádá Čaroděje, aby pomohl zvířatům ze země Oz. Ten Elphabu vyzve, aby nejprve dokázala, že je toho hodna, a lstí ji přiměje k seslání kouzla, kterým všem opicím narostou křídla. Stvoří mu tak celou armádu špehů.

Elphaba je šokována, když se dozví, že Čaroděj štvě lid proti zvířatům, aby sám získal politickou moc a věhlas. Dá se proto na útěk. Madam Morrible nechá vyhlásit po celé zemi Oz, že Elphaba je „zlá čarodějnice“.

Elphaba přísahá, že bude bojovat proti čarodějovým lžím, a odlétá na koštěti pryč.

Tuto synopsi můžete brát jen jako informativní, abyste věděli, co vás čeká. Můžete si ji ale také přečíst společně s žáky. Záleží na tom, jestli chcete, aby byli překvapení, nebo aby o příběhu měli již dopředu jasnou představu.

Můžete si přečíst buď tuto klasickou synopsi anebo si společně zkusit rozehrát její „interaktivní verzi“¹¹. V ní se kromě vyprávění objevují také konkrétní repliky z filmu¹². Rozdejte žákům texty a lístečky s čísly a vyzvěte je, aby do vašeho vyprávění ve správnou chvíli vstupovali a zkusili v dané roli své repliky přednést. Záleží, zda se dohodnete jen na klasickém čtení nebo zda se budete pokoušet o větší herecké ztvárnění. Při větším počtu žáků se můžete v roli vypravěče střídat.

Tuto hereckou aktivitu případně můžete zařadit až po zhlédnutí filmu, abyste si příběh a důležité momenty připomněli.

¹¹ Tato aktivita vychází z metodických materiálů k broadwayskému nastudování muzikálu WICKED.

¹² Byly zde použity úryvky z dabingového překlad Jana Viewega.

ČARODĚJKA

Dobrá čarodějka Glinda přilétá ve své bublině a oznamuje obyvatelům země Oz, že Elphaba (později známá jako Zlá čarodějnice ze západu) je mrtvá. Nastává velká oslava a Ozané se zvědavě obracejí na Glindu s prosbou o další podrobnosti o původu Zlé čarodějnice.

(1) DÍVKA V DAVU: Slečno Glindo, proč se někdo stane zlým?

(2) GLINDA: Dobrá otázka. Narodí se lidé zlí? Nebo je na ně zlo sesláno?

Společně se vracíme v čase. Dívka se zelenou kůží Elphaba a její mladší sestra Nessarose přicházejí na univerzitu v Šizu. Společně s nimi sem míří i mladá Glinda (v té době ještě se jménem Galinda). Studenti v Šizu zůstanou na Elphabu s údivem zírat.

(3) ELPHABA: Fajn. Ať je to za námi. Ne, není mi špatně. Ne, v dětství jsem nejedla trávu. A ano, zelená jsem odjakživa.

Nessarose, která kvůli komplikacím při narození zůstala připoutána na vozíku, je předurčena následovat svého otce jako budoucí guvernérka země Mlaskalů. Elphaba byla poslána do Šizu, aby se o Nessarose starala – stejně jako celý svůj dosavadní život. Když se ředitelka školy slečna Kodlová pokusí Nessarose od její sestry odvézt, Elphaba vybuchne a projeví neobvyklé čarodějné schopnosti, čímž všechny přítomné zaskočí.

(4) MADAM MORRIBLE: Takže. Jak dlouho už máte tohle nadání?

(5) ELPHABA: Nadání, to ne... Něco se mě... Něco se mě náhle zmocní a... Neumím to ovládat. A obvykle to pak skončí špatně.

Elphaba je nadšená a trochu překvapená, když se od děkanky Čarodějnické fakulty madam Morrible dozví, že by mohla mít kouzelnický talent, a představuje si, jaké by to bylo setkat se s Čarodějem ze země Oz.

(6) ELPHABA: Můj prokletý dar má najednou smysl. Čaroděj uvidí, co se ve mně skrývá!

Studenti v Šizu se pomalu zabydlují, Elphaba se stane novou spolubydlící Galindy. Obě dívky se začnou ještě více nesnášet. Elphabino soukromé studium

u madam Morrible ještě více rozčílí ambiciózní Galindu. Ve třídě Galinda ani ostatní studenti nevěnují příliš pozornosti svému profesorovi dějepisu, mluvícímu kozlovi doktoru Dillamondovi.

(7) DR. DILLAMOND: Možná jste si všimli, že jsem jedním z posledních zvířecích profesorů na univerzitě. Země Oz doznala vskutku velkých změn. Bývaly však doby, dřív než jste přišli na svět, kdy země Oz vypadala jinak. Kdy jsme se mohli procházet po těchto chodbách a slyšet sněžného leoparda, jak řeší rovnici, či antilopu, jak recituje sonet.

Jen Elphabu znepokojí profesorovo varování, že zvířata v celé zemi Oz ztrácejí schopnost mluvit. Do Šizu později přijíždí mladík Fiyero, princ ze země Mrkalů. Pozve Galindu na taneční zábavu. Aby se vyhnula svému neodbytnému mlaskalskému ctiteli Boqovi, Galinda ho přemluví, aby na večírek doprovodil raději Nessarose.

(8) NESSAROSE: Neuhodneš, co se mi právě stalo. Ten neskonale roztomilý Mlaskal Boq mě zrovna pozval na rande. Prý se nejdřív hrozně styděl mě oslovit, ale pak mu Galinda dodala odvalu a....

(9) ELPHABA: Počkat, Galinda?

(8) NESSAROSE: Dost. Neopovažuj se proti ní říct jediné špatné slovo. Sestro, zažiju možná tu nejšťastnější noc svého života. A jen díky Galindě.

Elphaba se cítí Galindě zavázaná, a tak přesvědčí madam Morrible, aby Galindu začala také učit čarovat. Vzájemná rivalita obou dívek postupně mizí a začne mezi nimi růst přátelství. V hodině dějepisu doktor Dillamond k údivu všech oznámí, že už dál nemůže v Šizu učit, a krátce nato je vládními úředníky zatčen. Nový učitel dějepisu, doktor Nikidik, předvede před celou třídou vládní experiment, při kterém je malé lvíče zavřeno do klece.

(10) NIKIDIK: Tohle je takzvaná klec. Tento znamenitý vynález poslouží celé zemi Oz, a také pro dobro zvířat.

(11) ELPHABA: Když pro dobro, proč se ten malý lev tak třese?

(10) NIKIDIK: Je šťastný, že zde může být zavřený. Nuže, jedna z výhod umístění lvíčete do klece v útlém věku je, že se nikdy nenaučí mluvit!

Elphabín hněv spustí kouzlo, které uspí všechny ostatní v místnosti, kromě Fiyera. Požádá ho o pomoc a společně vypustí lvíče do lesa.

(12) ELPHABA: Klidně by sis mohl jít po svých.

(13) FIYERO: A?

(12) ELPHABA: Takže klidně dál předstírej, jak sebestředný a povrchní jsi.

(12) FIYERO: Uf, když dovolíš. Nic nepředstírám. Jsem *velmi* sebestředný a *krajně* povrchní.

Během záchranné akce si Elphaba s překvapením uvědomí, že se jí Fiyero líbí. Madam Morrible Elphabě oznámí, že byla předvolána na setkání s Čarodějem. Elphaba pozve Glindu – jak se Galinda na počest doktora Dillmonda pojmenuje – aby se k ní připojila.

(14) ELPHABA: Pojeď se mnou za Čarodějem.

(15) GLINDA: Nemůžu, má to být přece tvoje velká chvíle. ... Pojedu!

Elphaba požádá Čaroděje, aby pomohl zvířatům ze země Oz. Ten Elphabu vyzve, aby nejprve dokázala, že je toho hodna, a lstí ji přiměje k seslání kouzla, kterým všem opicím narostou křídla. Stvoří mu tak celou armádu špehů.

(16) ELPHABA: Cože? Špióni?

(17) ČARODĚJ: Ale ne, to je moc silné slovo. Co třeba *zvědi*? Budou létat po zemi Oz a hlásit podvratnou činnost zvířat.

Elphaba je šokována, když se dozví, že Čaroděj štvě lid proti zvířatům, aby sám získal politickou moc a věhlas. Dá se proto na útěk. Madam Morrible nechá vyhlásit po celé zemi Oz, že Elphaba je „zlá čarodějnice“.

(18) MADAM MORRIBLE: Ta dívka je ďábel. Její zelená kůže je důkazem jejího pokřiveného charakteru. Je to *zlá čarodějnice*!

(19) GLINDA: Ničeho se neboj.

(20) EPHABA: Já nemám strach. To Čaroděj by se měl bát mě.

Elphaba se zapřísáhne, že bude bojovat proti čaroději a jeho lžím, a odlétá na koštěti pryč.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20

Seznam písní

1. Kdo by stál dnes o ní (*No One Mourns The Wicked*)
2. Dobrý Šiz (*Dear Old Shiz*)
3. Jsme kouzelný pár (*The Wizard and I*)
4. Ten pocit zvláštní (*What is This Feeling?*)
5. Je to zlé (*Something Bad*)
6. Protančit svět (*Dancing Through Life*)
7. Budou tě milovat (*Popular*)
8. Nejsem to já (*I'm Not That Girl*)
9. Pouhý den (*One Short Day*)
10. Sentimentální muž (*A Sentimental Man*)
11. Přelstít zemskou tíž (*Defying Gravity*)

Celý soundtrack k filmu bude dostupný na nosičích i všech streamovacích platformách od 22. listopadu 2024.

PO

FILMU

Zážitky a názory

Po skončení promítání **ČARODĚJKY** je ideální čas na zpětnou vazbu, sdílení zážitků a pocitů z právě zhlédnutého filmu. Nabízím vám několik aktivit¹³, které v souvislosti s tím můžete použít.

RYCHLÁ REFLEXE

Tuto činnost můžete provést ještě přímo v kině či na cestě zpět do školy, v hromadné dopravě apod. Požádejte žáky, aby zkusili dát dohromady pět slov, která by film co nejvíce vystihovala. Slova si může každý zapsat například do svého mobilního telefonu. Za domácí úkol nebo následně ve škole je nechte zpracovat krátké pojednání, ve kterém tři ze svých zapsaných slov více rozvinou.

PODROBNÁ REFLEXE

Co nejdříve po skončení filmu nebo návratu do školy nechte žáky, aby se o zhlédnutém filmu rozepsali. Stanovte si přesný čas, například pět minut. Požádejte je, aby zkusili být maximálně popisní, aby uvedli co nejvíce podrobností, které si z filmu pamatují, aby se podělili o své pocity atd. Následně je vyzvěte k tomu, aby zakroužkovali deset slov, která co nejlépe vystihují jejich zážitky z filmu. Poté je nechte seznam slov zkrátit na tři a potom jen na jedno jediné. Následně spolu sdílejte tato slova, zjistěte, jestli někteří došli ke stejnému slovu atd.

DISKUZE K FILMU

Požádejte žáky, aby se zkusili zamyslet nad svými zážitky z právě zhlédnutého filmu. Sdílejte společně názory na film, pocity, které jste při sledování měli atd. Diskutovat mohou žáci v menších skupinkách nebo můžete mít hromadnou diskuzi.

Nechte žáky odpovědět na následující otázky:

- Jak byste film popsali? Přišel vám inspirující, veselý, temný, hlasitý, barevný...?
- Zaujal vás příběh filmu či některé jeho konkrétní téma?

¹³ Aktivity jsou inspirovány metodickými materiály k broadwayskému nastudování muzikálu WICKED.

- Dozvěděli jste se díky filmu něco nového?
- Jak byste ohodnotili výkony herců? Přišel vám někdo z nich výjimečný?
- Která z postav vám připadala nejzajímavější?
- Ztotožnili jste se s některou z nich?
- Prošla některá z postav v průběhu děje znatelnou proměnou?
- Zachovala se některá z postav nečekaně, nepatřičně? Kdo a v jaké situaci?
- Která scéna z filmu vám utkvěla v paměti a proč?
- Jak byste ohodnotili hudební složku, písně, scénickou hudbu atd.?
- Měly jednotlivé písně vliv na příběh filmu? Jakým způsobem ho rozvíjely?
- Byly pro příběh důležité choreografie a tanec?
- Jak se vám líbily další složky filmu – kostýmy, kulisy, triky, efekty?

POKRAČOVÁNÍ PŘÍBĚHU

Film **ČARODĚJKA** končí útekem Elphaby, která se snaží utéct před zlým Čarodějem. Jak by ale mohl příběh pokračovat dál? Toto ještě není konec. Film, který jste nyní v kině viděli, tvoří totiž jen polovinu celého příběhu. Tvůrci se rozhodli původní muzikál rozdělit na dva samostatné filmy, podobně jako je v divadle příběh rozdělen na dvě dějství. **ČARODĚJKA – ČÁST 2** přijde do kin na podzim příštího roku.

Žáci to ale nejspíš vědět nebudou. A pokud neviděli muzikál na divadle, nejspíš nebudou tušit, jak autoři příběh dále rozvedli. Kam se ztratila Elphaba, co se dělo dál s její sestrou, jaký osud čekal Glindu, jak a kdy se do příběhu přimotala Dorotka, kde se vzal Hastroš, Plecháč atd.?

Zkuste žáky vyzvat, aby zkusili vymyslet, sepsat – ideálně ve škole, dříve než si budou moci zjišťovat o muzikálu další podrobnosti – své vlastní pokračování k filmu. Ať se zkusí zamyslet nad postavami, které právě viděli na plátně, a aby vzali v potaz další postavy z *Čaroděje ze země Oz*, jež by se měly v pokračování nějakým způsobem objevit.

Bud' si pak následně můžete společně přečíst muzikálovou synopsi 2. dějství¹⁴ a porovnat tuto oficiální verzi s výtvary žáků. Nebo můžete rok počkat, až bude uveden film **ČARODĚJKA – ČÁST 2**.

¹⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/Wicked_\(musical\)#Act_Two](https://en.wikipedia.org/wiki/Wicked_(musical)#Act_Two)

Hudba ve filmu

ČARODĚJKA není jen klasický fantasy film, ale také muzikál, velkou roli v něm hraje hudba a písničky.

OBLÍBENÁ PÍSEŇ

Požádejte vaše žáky, aby se zkusili zamyslet, jaká píseň je zaujala nejvíce. Následně je vyzvěte, aby vám o písni sepsali krátké pojednání, se zaměřením na tyto části:

- Název písně
- Kolik postav píseň zpívá – zda jde o sólovou píseň/duet/sborovou skladbu
- Které konkrétní postavy v písni vystupují
- V jaké scéně píseň zazněla
- Jaká je nálada dané písně
- O čem píseň/její text vypráví
- Čím jim píseň přišla zajímavá – zpěv, aranžmá, netradiční rytmus apod.
- Jaké pocity při poslechu této písně žáci měli, jak se cítili

O jednotlivých písních pak můžete společně diskutovat, zjistit, komu se líbila stejná píseň atd. V době premiéry filmu bude dostupný už i oficiální soundtrack, takže si jednotlivé písně budete moci znovu pustit a připomenout.

INSTRUMENTÁLNÍ VERZE PÍSNÍ

Kromě filmového soundtracku k filmu a původní divadelní nahrávky muzikálu existuje také album s klavírními verzemi jednotlivých písní. Po zhlédnutí filmu můžete vyzkoušet následující aktivitu. Pusťte žákům – na přeskáčku – některé skladby z tohoto alba a vyzkoušejte jejich paměť. Nechte je hádat, která postava danou píseň zpívala, při jaké příležitosti, v jaké scéně atd. Dokážou si všechny písně žáci správně vybavit?

ŠKOLNÍ HYMNA

Jednou z prvních skladeb celého filmu je píseň *Dear Old Shiz*. Jde o jakousi školní hymnu oslavující krásu univerzity:

*O hallowed halls and vine-draped walls.
The proudest sight there is.
When grey and sere our hair hath turned
We shall still revere the lessons learned
In our days at dear old Shiz.*

Má vaše škola svoji hymnu? Pokud ne, mohou ji žáci zkusit vymyslet. Text mohou psát sami, jednotlivě či v menších skupinkách. Zajímavé také může být zadat vytvoření textu umělé inteligenci. Vyzkoušet můžete *ChatGPT* nebo *Copilot*. Dokážou jí žáci zadat odpovídající prompt? Jaké příkazy by bylo vhodné použít?

Samostatnou kapitolou pak bude vytváření případné hudební složky. Žáci mohou pracovat s reálnými nástroji, klavírem, zvonkohrami apod., případně rytmickými nástroji, můžete vycházet ze základních stupnic či pentatoniky, improvizovat.

K vytváření hudby lze ale také použít různé online nástroje. Jedním z nejpřístupnějších je *Music Lab* od Chromu. Dostupná je na tomto webu: <https://musiclab.chromeexperiments.com/Song-Maker/>. Rozhraní je uživatelsky přívětivé a intuitivní. Do čtverečkové sítě se podle výšky vkládají jednotlivé tóny, přidáním více tónů pod sebe vzniknou akordy a je možné tak vytvořit harmonický doprovod. Lze pak přidat i jednoduchý doprovod bicích. Upravovat a měnit můžete hudební nástroje, tempo atd. Doporučuji v Nastavení prodloužit délku na 16 taktů (v základu jsou jen 4 takty).

Pokud byste chtěli dále experimentovat, můžete i na tvorbu hudby použít umělou inteligenci. Nejlepších výsledků dosáhnete s webovou aplikací *Suno*. Umí vytvářet jak písně na existující text, který jim dodáte, dokáže ale také vlastní text k písni vymyslet. Při vytváření vámi žádané skladby je pak potřeba vypsát, jaký je požadovaný styl, žánr, které nástroje se v ní mají objevit, kdo má zpívat atd.¹⁵ <https://suno.com/create>

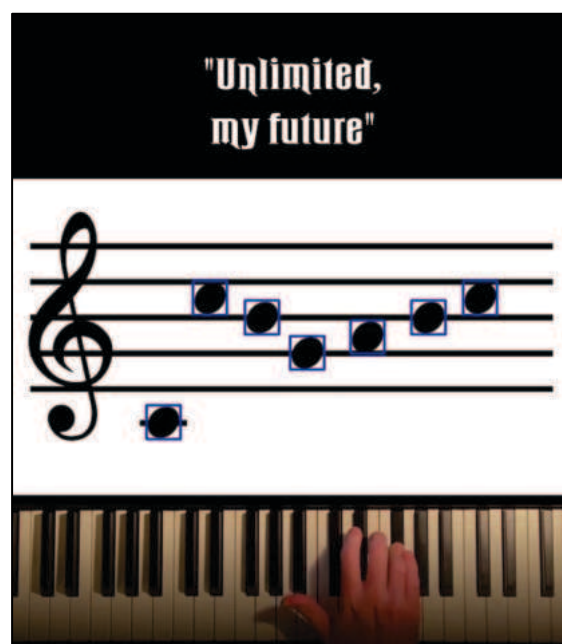
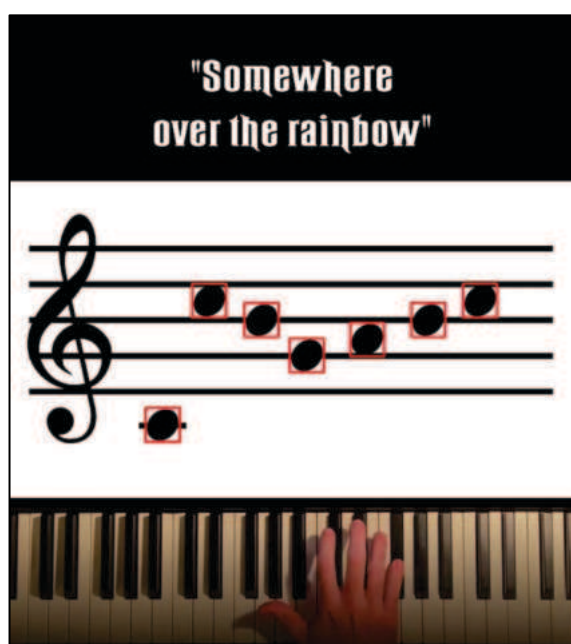
¹⁵ Zde si můžete poslechnout jednu z mých skladeb od AI Suno. Požadavek byl na populární píseň s tématem příběhu *Čaroděje ze země Oz* - <https://suno.com/song/a8adad04-8a58-40cc-bb8e-8e7c254e0a06>

OVER THE RAINBOW

Ústřední písní ve filmu *Čaroděj ze země Oz* je skladba *Over the Rainbow*. Zajímavostí je, jak se tuto legendární píseň podařilo autorovi Stephenovi Schwartzovi mistrně schovat v muzikálu **ČARODĚJKA**.

Vzpomenete si na hudební motiv Elphaby „*Unlimited – My future is unlimited*“ (v dabované verzi „*Můj cíl je blíž – Má budoucnost je blíž a blíž*“)? Zazněl ve skladbách *The Wizard and I* a *Defying Gravity*. Ač se to na první pohled nemusí zdát patrné, sedm prvních tónů této melodie tvoří začátek refrénu „*Somewhere over the rainbow*.“ Zajímavé že? Krátké video o této problematice si můžete pustit na *YouTube*.

<https://youtube.com/shorts/XU-zQik62pk?si=Oh5i0K-9gIVJfhHp>

Šikana

Jedním z hlavních témat filmu **ČARODĚJKA** je jinakost titulní hrdinky a to, jak se k ní staví okolí, především její spolužáci na univerzitě. Šikana bohužel není jen otázkou pohádkového světa, je součástí i toho skutečného a dotýká se velkého počtu dětí a mladistvých.

„V posledních třech letech byla alespoň jednou mezi žáky řešena šikana v 57 % základních a 63 % středních škol. V případně základních škol se ve srovnání se zjišťováním z roku 2015/2016 jedná o nárůst o 10 p. b., u středních škol o necelé 3 p. b. (...) K nejčastějším formám šikany mezi žáky se řadí verbální šikana a kyberšikana. (...) Rizikové chování i šikana realizovaná na internetu je pro školy stále aktuálnější téma. Častěji se sice vyskytuje u starších žáků, přesto by jí měla být z důvodu prevence věnována pozornost již od začátku školní docházky. S kyberšikanou se potýkalo v posledních třech letech na 21 % ZŠ a 24 % SŠ. (...) Kromě šikany mezi žáky byla na školách řešena i šikana žáka vůči učiteli, na ZŠ i SŠ se jedná o 7 % škol.“ (ČŠI, Hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol, 2023)

ŠIKANA VE ŠKOLE

VAROVNÉ SIGNÁLY

PŘÍMÉ

- POSMĚŠNÉ PŘEZDÍVKY, NADÁVKY, PONIŽOVÁNÍ, HRUBÉ ŽERTY, STRKÁNÍ, ŠTOUCHÁNÍ
- RVAČKY, V NICHŽ JE JEDEN Z ÚČASTNÍKŮ SLABŠÍ A SNAŽÍ SE UNIKNOUT

NEPŘÍMÉ

- ŽÁK JE USTRAŠENÝ, SMUTNÝ, OSAMOCENÝ, UZAVŘENÝ, PLAČTIVÝ
- ŽÁK VYHLEDÁVÁ PŘÍTOMNOST UČITELŮ, NEDOKÁŽE VYSVĚTLIT MODŘINY A RÁNY

ŠKÁDLENÍ NEBO ŠIKANA?

HRANICE MEZI ŠKÁDLENÍM A ŠIKANOVÁNÍM JE TENKÁ! POKUD ŽÁK NENÍ SCHOPNÝ ŠKÁDLENÍ OPĚTOVAT A BRÁNIT SE MU, PŘERŮSTÁ V ŠIKANU, KTEROU JE POTŘEBA ZAČÍT ŘEŠIT.

#NEVYPUSTDUSI

RÁDIO JUNIOR – ŠIKANÁ

„Podcastová série rádia Junior ukazuje šikanu v podobě skutečných příběhů z českých škol. Je vhodná především pro žáky druhého stupně základních škol a první ročníky víceletých gymnázií. Základem série jsou inscenované rozhovory mezi školní psycholožkou a jednotlivými účastníky šikany, doplněné hranými scénkami ze školního prostředí a komentáři moderátora.“ (Rádio Junior, 2024)

První díl seriálu měl svoji rozhlasovou premiéru v květnu tohoto roku, celá série je nyní dostupná na webu Rádia Junior i v dalších podcastových aplikacích.

<https://junior.rozhlas.cz/sikana-skutecne-pribehy-z-ceskych-skol-ktete-byste-nechteli-zazit-9231712>

Kromě seriálu samotného najdete na stránkách také *Desatero proti šikaně*, které můžete vytisknout žákům, diskutovat o jednotlivých zásadách atd.

<https://junior.rozhlas.cz/sites/default/files/documents/0093a823427291ae8251b83843c3ae1c.pdf>

HRY A AKTIVITY DO TŘÍDNICKÝCH HODIN

Třídní kolektiv a jeho klima hraje ve vzdělávání velkou roli. Pracovat na něm a zlepšovat jeho úroveň můžeme například při třídnických hodinách, pomocí různých her a dalších podpůrných aktivit. K dispozici je velká řada publikací a materiálů, mnohé také zdarma a online.

Velkou sekci her najdete například na webu vzdělávací organizace CEDU. Hry jsou zde rozděleny do několika okruhů – seznámení, podpora spolupráce, komunikace, třídění nápadů apod. Hry můžete nechat filtrovat také podle věku, počtu žáků ve skupině, délky či místa, kde se chystáte hrát.

<https://cedu.cz/hry>

Soubor metodik a zajímavých aktivit pro třídní kolektivy zpracoval také *Jeden svět na školách*. Jejich publikace *Krok za krokem třídnickou hodinou s JSNS.CZ* je dostupný online v PDF formátu na jejich webových stránkách.

<https://www.jsns.cz/nove/projekty/vzdelavani-vyucujicich/tridnicke-hodiny/krok-za-krokem-tridnickahodina-2023.pdf>

NENECH TO BÝT – ONLINE SCHRÁNKA DŮVĚRY

„Předcházejte problémům ve škole v jejich zárodku. Díky online schránce důvěry NNTB může žák, rodič, učitel nebo zaměstnanec anonymně upozornit na šikanu ve škole nebo jakýkoli problém, o kterém není snadné mluvit osobně.“ (Nenech to být, 2024)

Projekt *Nenech to být* byl založen již v roce 2017. V rámci něj existuje webová platforma, která funguje jako online schránka důvěry na školách a firmách po celém světě. Umožňuje anonymní komunikaci mezi studenty, učiteli atd. Pomocí něj mohou děti upozornit svoje osobní problémy, problémy v třídním kolektivu atd. Upozornění ze systému následně putuje do schránky výchovného poradce, školního psychologa či metodika prevence. Škola pak může rychle zasáhnout a s žákovi řešením problémů pomoci. Součástí systému je také mobilní aplikace.

NNTB má také vlastní nadační fond, díky němuž provozuje osvětu proti šikaně. Spolupracuje také s různými institucemi a influencery na preventivních aktivitách ve školách. Celý projekt je zaštitěn Ministerstvem školství.

Dostupná je jak základní verze zdarma, tak placená plná verze. Více o projektu se dozvíte na webu <https://www.nntb.cz/>.

DIGISTORIES: NELA

Šikana dnes nemusí probíhat pouze naživo, přesunula se také do kyberprostoru, na sociální sítě atd. S touto problematikou se mohou učitelé a žáci společně seznámit ve hře *DigiStories: Nela*, doporučený věk 11–15 let.

„*Nela* a *Anežka* jsou dlouholeté kamarádky. Chodí spolu do třídy, často se navštěvují a často spolu komunikují na smyšlené sociální síti *DigiStories*. *Nela* ráda natáčí videa a má již vybudovanou základnu sledujících. Na jedno takové natáčení si pozve i *Anežku*. Jak to dopadne? A jak se změní jejich vztah? *DigiStories: Nela* je výuková videohra, která realistickou formou ukazuje průběh kyberšikany. Hra umožňuje pochopit její podobu i následky prostřednictvím vlastního prožitku – hráč se totiž ocitá v roli oběti. Videohra neslouží jako samostatný výukový materiál, její součástí je následná reflexe a diskuse s vyučujícím.“ (Jeden svět na školách, 2024)

Hra je přístupná zdarma, je však nutné se nejdříve zaregistrovat na webu JSNS.CZ. Žáci mohou hru hrát samostatně na školních počítačích/tabletech nebo společně například na interaktivní tabuli. Po skončení hry je nutná společná reflexe s žáky a vzájemná debata. Autoři doporučují také přítomnost školního psychologa.

<https://www.jsns.cz/lekce/926897-digistories-nela/>

DALŠÍ DŮLEŽITÉ ODKAZY NA TÉMA ŠIKANA A KYBERŠIKANA:

Linka bezpečí – <https://www.linkabezpeci.cz/>

Linka pro rodinu a školu – <https://linkaztracenedite.cz/>

Minimalizace šikany – <https://www.minimalizacesikany.cz/>

Dětství bez násilí – <https://www.detstvibeznasili.cz/>

Bud' safe online – <https://www.avast.com/cz/besafeonline/>

E-bezpečí – <https://www.e-bezpeci.cz/>

Internetem bezpečně – <https://www.internetembezpecne.cz/>

Lidé s handicapem

Nessarose, sestra titulní hrdinky, je od narození připoutána na invalidní vozík a nemůže chodit (v knižní předloze nemá ruce – pozn. autora). Mají žáci ve svém okolí někoho s handicapem? Vědí, jak se žije lidem s postižením, a uměli by jim umět pomoci?

ROZHOVOR S JAKUBEM B.

Když jsme s mojí bývalou třídou před pár lety hráli venkovní únikovou hru *Vyšehradská jízda*, kterou připravila *Nadace Jedličkova ústavu*, seznámili jsme se zde s Jakubem B. Kuba byl tehdy ještě studentem střední školy při *Jedličkově ústavu*. Má totiž tělesné postižení a pohybuje se na elektrickém invalidním vozíku. Napadlo mě, že bychom spolu mohli udělat rozhovor, který by mohl žákům přiblížit život studentů vozíčkářů.

Ahoj Kubo, můžeš se nám krátce představit?

Ahoj, já jsem Kuba, je mi 23 let a v současné době jsem studentem Metropolitní univerzity v Praze, konkrétně oboru Mediálních studií. Studuji už třetím rokem, takže to znamená, že mě letos čekají státnice, ze kterých mám upřímně trochu vítr, ale to se uvidí. Ale vlastně za takovou svojí alma mater považuji Jedličkův ústav, kde jsem studoval střední školu.

Jak na svoji bývalou školu vzpomínáš?

Vzpomínám na ni velmi dobře. Když se mě na tuto otázku někdo zeptá, tak velmi rád používám větu, že Jedličkův ústav mě naučil přestat existovat a začít žít. A hlavně jsem si vytvořil velkou skupinu přátel. Ve skutečnosti 90 % mých přátel a kamarádů je z Prahy.

Jak vypadá tvůj den na vysoké škole a s čím vším potřebuješ pomoci?

Jak vypadá můj školní den nejlépe asi popíšu na tom, pokud jde o univerzitu. Ráno vstanu. No, vstanu. U mě je to vstávání trochu složitější v tom, že mi musí dopomoci druhá osoba. Jak co se týče převlečení, tak co se týče přesunu z postele na vozík. V momentě, kdy tohle všechno zvládnou společně s mou asistencí, po snídani to pro mě znamená, že jedu tramvají, obvykle tady přes Nuselský most na I. P. Pavlova, a odtud pak na Jarov, kde mám fakultu.

Co se týče fungování na univerzitě, tak mám štěstí, že Metropolitní univerzita je velmi přizpůsobená pro lidi s handicapem. Například jsou zde nižší věšáky na bundy, výtahy, anebo přizpůsobené lavice. Už takhle je to snazší, nicméně pořád existují věci, ve kterých potřebuji pomoc. Například sundání nebo oblékání bundy v zimním semestru, nebo přinesení tácu s obědem a takové drobnosti, které ostatním lidem mohou připadat bezproblémové. Kdo mi tu asistenci poskytuje? Kolektiv mých spolužáků, za ně jsem neskutečně vděčný. S některými jsem si vybudoval až tak silný vztah, že bych za ně dneska dal ruku do ohně.

Když skončím školu, tak zase v MHD přijedu zpátky do Jedličkova ústavu a tam už se věnuji jak škole, tak soukromým aktivitám. A ukládání do postele probíhá stejně jako vstávání.

Myslíš, že máš nějakou výhodu oproti tvým spolužákům?

Za určitou výhodu by se dalo považovat to, že jsem rychlejší než chodící studenti. Že jsem třeba rychlejší z bodu A do bodu B. Na představení nebo na koncertech jsem většinou v první řadě, když všechny předběhnu. To je tak trochu výhoda, byť se to může zdát trochu sobecké, ale je to pro mě jistá výhoda, které se nebojím využít.

Čím mohou zdraví lidé vozíčkářům usnadnit život?

Když mě nebo kohokoliv na vozíku potkáte na ulici, tak první, co udělat, než vůbec začnete pomáhat, je přijít k tomu handicapovanému a zeptat se, jestli nepotřebuje pomoc. Když ho třeba uvidíte dlouho stát na ulici a nejet, tak v první řadě přijďte, zeptejte se, jestli něco nepotřebuje a potom teprve pomáhejte. Osobně jsem totiž zažil několik případů, kdy dotyčný, byť v dobré víře, chtěl pomoci a naopak ublížil tomu handicapovanému. Protože ten měl svůj důvod, proč na té ulici stojí. To je hlavní věc, co já doporučuji – zeptejte se, jestli tu pomoc daný člověk potřebuje.

Jak konkrétně tobě může člověk pomoci?

Mně konkrétně člověk může pomoci třeba tím, že mi například podá něco, co mi spadlo na zem, třeba klíče nebo telefon.

Jak se těšíš na film *Čarodějka*?

Na film *Čarodějka* se těším strašně moc. Jednak jsem zvědavý na vizuální stránku filmu, a jednak jsem zvědavý, jak filmaři pojmu příběh čarodějnice ze Západu. Nejvíce, co mě na filmu zajímá, je to, jak budou pojaty ty otázky a paralely na lidský svět.

S žáky si můžete pustit také video verzi tohoto rozvoru. Dodám, Kuba si ho editoval zcela sám. K dispozici je v již zmíněné doprovodné prezentaci.

NEVIDITELNÁ VÝSTAVA

Pokud budete mít s žáky cestu do Prahy, můžete společně zamířit na *Neviditelnou výstavu*. Nachází se ve 2. patře Novoměstské radnice na Karlově náměstí.

„Neviditelná výstava vám nabízí jedinečnou příležitost, jak zakusit život nevidomého na vlastní kůži. Návštěvníci této výstavy se učí orientovat ve speciálně zatemněných prostorech, kde si vyzkouší situace z běžného života. Třeba jak se ve tmě pohybovat doma, v přírodě, nebo při nějakém kulturním zážitku. Jde vnímat svět i jinak než očima? To vám ukáží zcela či částečně nevidomí průvodci, kteří povedou nejen vaše nohy i ruce, ale na chvíli se stanou i vaším zrakem.“ (Neviditelná výstava, 2024)

Před několika lety jsme s žáky na tuto netradiční výstavu zašli. Myslím si, že pro mnohé byl tento zážitek velmi zajímavý a obohacující. Lépe pak dokázali pochopit, jak se žije člověku s postižením, jak mohou být těžké i zdánlivě jednoduché činnosti. Za sebe vám tedy můžu návštěvu zde jen doporučit.

Více se dozvíte na webu <https://neviditelna.cz/>.

ŠACHOVÁ HRA

Nejen pro lidi se zrakovým postižením byla vytvořena interaktivní audiohra pro mobilní zařízení *Šachová hra* českého studia *Play By Ears*. Hra klade důraz na využívání zvuku jako hlavní herní mechaniky. Hráči jsou naváděni jednotlivými zvuky a jejich výběrem – swipováním na zhasnutém displeji telefonu – skládají vlastní příběh.

„Příběh sleduje paní Kláru, která žije v domově s pečovatelskou službou. Zde se mimo jiné věnuje hře šachů. Během jedné takové hry začne Klára vzpomínat a vyprávět jednomu z ošetřovatelů vzpomínky ze svého života.“ (iRozhlas, 2023)

Paní Klára trpí Alzheimerovou chorobou. Šachová hra si klade za cíl zvyšovat povědomí o této nemoci a ukázat, jaké je s touto nemocí žít.

Google Play

Apple Store

SIMULACE ZRAKOVÝCH VAD

Ne všichni lidé se zrakovým postižením jsou zcela nevidomí. Mnoho z nich vidí, ale omezeně nebo třeba zkresleně, vlivem různých vad a onemocnění – Katarakta (šedý zákal), glaukom (zelený zákal), diabetická *retinopatie a další*. *Existuje řada simulátorů těchto zrakových vad, pomocí kterých mohou žáci zjistit, jak takoví lidé vidí. Vyzkoušet můžete třeba tento:*

<https://versanthealth.com/vision-simulator/#launchVIS>

SIMULACE VAD SLUCHU

Jak se asi žije lidem se sluchovým postižením? To si mohou žáci vyzkoušet na tomto simulátoru poruch sluchu.

<https://www.bootshearingcare.com/hearing/hearing-loss-simulator/simulator/>

Nejlepšího zážitku dosáhnete se sluchátky, se zvukem zapnutým na 50 %. Simulátor nabízí několik zvukových souborů a prostředí – Rozhovor v restauraci, zvuky přírody, poslech hudby. U každého je možné zvolit si rozsah ztráty sluchu, od mírného až po těžký. Také je zde možnost vyzkoušet verzi s naslouchátkem nebo bez něj.

Podobně funguje také simulátor na webu výrobce sluchadel *Starkey*.

<https://www.starkey.com/hearing-loss-simulator/simulator>

Nasimulovat lze také tinitus – šelest a pískání v uších. Vyzkoušejte zde:

https://api.siopi.ai/tinnitus_simulator/?id=MDFfbXAzfDMw

SLOVNÍK ZNAKOVÉHO JAZYKA

Neslyšící lidé mezi sebou nekomunikují verbálně, ale prostřednictvím vlastního jazyka – znakového jazyka.

„Znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Znakové jazyky vznikaly spontánně v komunitách neslyšících, kde se dále vyvíjejí.“ (Wikipedie, 2024)

Se znakovým jazykem se mohli žáci setkat ve svém okolí nebo např. v televizi, zprávy a mnohé další důležité akce a události bývají do znakového

jazyka tlumočeny. Pokud byste se chtěli některé znaky neslyšících naučit, můžete využít online slovník znakového jazyka. Můžete zde vyhledávat konkrétní slova nebo si otevřít některou z tematických galerií. Dostupný je na tomto odkaze:

<https://spreadthesign.com/cs.cz/search/>

DALŠÍ ODKAZY NA TÉMA LIDÉ S HANDICAPEM:

Jedličkův ústav - <http://www.jus.cz/>

Centrum paraple - <https://www.paraple.cz/>

Tyfloservis - <https://www.tyfloservis.cz/>

Nadační fond Světluška - <https://svetluska.rozhlas.cz/>

Tichý svět - <https://www.tichy Svet.cz/>

LORM – Společnost pro hluchoslepé - <https://www.lorm.cz/>

Fake news

Ve závěru se **ČARODĚJKA** dotýká i tématu fake news. Začnou se totiž šířit falešné zprávy o Elphabě, které mají přispět k šíření strachu mezi lidmi v zemi Oz.

„Fake news – dezinformační zprávy, které mají za cíl například ovlivnit veřejné mínění, diskreditovat politické odpůrce nebo vyvolat skandál. Nejčastěji jde o falešné zprávy v oblasti politiky, zdravotnictví, životního prostředí a další. Alternativní názvy jsou také dezinformace, hoaxy nebo novinářské kachny.“ (iDNES, 2018)

DISKUZE S ŽÁKY

Na úvod zkuste s žáky začít společnou debatou. Jak by odpověděli na následující otázky?

- Co jsou fake news a jak se dají poznat?
- Kdo je vytváří a proč?
- V čem jsou nebezpečné?
- Proč jim někteří lidé věří?
- Lze s fake news nějak bojovat?

NIC NEŽ LŽI

„Nový dokumentární film *Nic než lži* připomíná existenci smyšlených zpráv na různých příkladech, například z druhé světové války. Jeho tvůrci z organizace Stop Fake divákům přibližují, jak se v současnosti falešné zprávy šíří a ohrožují naši společnost. A zároveň mapují způsoby, jak se této propagandě bránit – například Eliot Higgins a jeho kolegové z organizace Bellingcat používají fotografie ze sociálních médií, aby ukazovali, co se ve skutečnosti děje na Ukrajině a v Sýrii. Autoři filmu se tak snaží nalézt odpověď na otázku, co mohou lidé, organizace a vlády dělat proti šíření falešných zpráv.“ (Jeden svět na školách, 2017)

Film má délku 26 minut a je určen pro věkovou kategorii 13-21 let. Po registraci na webu JSNS.CZ je volně k dispozici včetně metodické podpory a dalších materiálů.

<https://www.jsns.cz/lekce/114637-nic-nez-lzi>

DEZINFORMAČNÍ HRA

Díky zpravodajské hře, kterou připravil server *iROZHLAS.cz*, se žáci dozví, jaké je to mít vlastní dezinformační web. V roli dezinformátora si zkusí ovlivnit veřejné mínění, diskreditovat své odpůrce i vyvolat politický skandál. Hra je inspirována zahraničním projektem *Get Bad News*.

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hra-dezinformace-fake-news-falesne-zpravy_1808310740_zlo

FAKESCAPE

Fakescape je skupina mladých lidí, kteří se snaží zlepšit kritické myšlení a mediální gramotnost v Česku. Nabízí řadu hravých workshopů, například *Digizombies* pro žáky základních škol a *Zachraňte prázdniny* pro střední školy. Vytvořili společně edukativní karetní hru *Nakrm kachnu* a stojí též za vydáním *Slovníku mediální gramotnosti*. Více o jejich projektech a aktivitách naleznete na jejich webových stránkách <https://fakescape.cz/pro-skoly/>.

Kromě jiného nabízí i několik zajímavých materiálů zdarma ke stažení:

ScrollRoll: Jak se vyhnout clickbaitům – Sada pracovních listů, v nichž se žáci naučí ověřovat zajímavá fakta z různých zdrojů na internetu, dozví se o možných manipulacích s fotografiemi, o clickbaitech a zavádějících titulcích a videích na sociálních sítích.

<https://fakescape.cz/wp-content/uploads/2024/05/ScrollRoll.zip>

Octogram – Karetní hra s fiktivním příběhem, která simuluje sociální média a jejich algoritmy. Rozvíjí schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich.

https://drive.google.com/drive/u/3/folders/1AWpgrs2ymEj-mlQpnyxTbYWBgkAh0_OK

DALŠÍ ODKAZY NA TÉMA FAKE NEWS:

Demagog – <https://demagog.cz/>

Hoax.cz – <https://hoax.cz/>

Projekt Budoucnost: Fake news – <https://www.probud.cz/fakenews/menu/>

Použitá zdroje

https://api.siopi.ai/tinnitus_simulator/?id=MDFfbXAzfDMw

<https://cedu.cz/hry>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Nenech_to_b%C3%BDt

https://cs.wikipedia.org/wiki/Znakov%C3%BD_jazyk

https://en.wikipedia.org/wiki/L._Frank_Baum

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_awards_and_nominations_received_by_Stephen_Schwartz

[https://en.wikipedia.org/wiki/Wicked_\(musical_album\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Wicked_(musical_album))

<https://fakescape.cz/>

<https://misehero.cz/t-games/>

<https://musescore.com/user/42419/scores/5155506>

<https://musescore.com/user/9424386/scores/6818753>

<https://neviditelna.cz/>

<https://nevypustdusi.cz/2019/09/18/sikana-ve-skole-nenechte-to-byt/>

https://open.spotify.com/album/5xYXi2OHLJ45loi9HlzV0b?si=W7_a_n0ASseHJC2hJRYAQg

<https://spreadthesign.com/cs.cz/search/>

<https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/ReferencedBy/TheWizardOfOz>

<https://versanthealth.com/vision-simulator/#launchVIS>

<https://vltava.rozhlas.cz/sachova-hra-ceskeho-rozhlasu-zvitezila-na-festivalu-prix-europa-unikatni-dilo-9103478>

<https://wickedthemusical.com>

<https://wickedthemusical.com/wp-content/uploads/2023/12/Wicked-Study-Guide-Large-File-Sile.pdf>

<https://www.bootshearingcare.com/hearing/hearing-loss-simulator/simulator/>

<https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Hodnoceni-rizikoveho-chovani-za>

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/fake-news-masarykova-univerzita-unikovka-milos-gregor-fakescape.A181105_123858_domaci_brzy

https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/prix-italia-cesky-rozhlas-audiohra-sachova-hra-pro-nevidome-alzhaimerova-chorova_2310091233_tec

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hra-dezinformace-fake-news-falesne-zpravy_1808310740_zlo

<https://www.jsns.cz/lekce/114637-nic-nez-lzi>

<https://www.jsns.cz/lekce/926897-digistories-nela>

<https://www.metalopolis.net/articles/9887/CARODEJ-ZE-ZEME-OZ-Magicka-zkouska-z-dospelosti/>

<https://www.nntb.cz/>

<https://www.starkey.com/hearing-loss-simulator/simulator>

Doprovodnou prezentaci s dalšími materiály najdete na tomto odkaze.

**Speciální WICKED font Ganis Mirshaat vytvořil Yuval Ganis.
Za poskytnutí mu tímto děkuji.**